

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
Віктор ЛОПАТОВСЬКИЙ

2023 р.

ПРОГРАМА

**вступного (фахового) іспиту зі спеціальності на навчання до аспірантури
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти**

**Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність – 053 Психологія**

Програма розглянута та схвалена на засіданні
кафедри психології та педагогіки

Протокол № 9 від 17 квітня 2023 р.

Завідувач кафедри психології та педагогіки

 д. психол. н., професор Євген ПОТАПЧУК

ПОГОДЖЕНО

Вчена рада факультету

здоров'я, психології, фізичної культури та спорту

Протокол № 8 від 12 травня 2023 р.

Голова вченої ради

 д. пед. н., професор Євген ПАВЛЮК

Хмельницький 2023

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Вступний іспит до аспірантури має на *мети* перевірку якості професійно-психологічних знань, умінь і навичок вступників, стан їхньої готовності до дослідницької діяльності в галузі соціальні та поведінкові науки, визначення відповідності вимогам навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія.

Специфіка навчання в аспірантурі вимагає від дослідника здатності синтезувати знання закономірностей, принципів, сучасних тенденцій розвитку психології з практикою надання допомоги клієнту. Рівень наукової підготовленості вступника визначає його здатність вирішувати завдання ціннісно-орієнтаційної, гностичної, рефлексивної діяльності у сфері психології на основі засвоєного професійно-психологічного досвіду, а також готовність до пошуку нових способів самостійного вирішення професійно-психологічних проблем; розвиненість професійно-психологічної культури.

Завдання програми вступного іспиту в аспірантуру передбачають: ініціювати процес професійного самовизначення в обраній спеціальності, що є основою подальшої професійної діяльності, професійного розвитку і саморозвитку; визначити рівень знань, сформованості умінь та навичок практичної діяльності, сформованості навичок самостійної науково-дослідницької та професійної діяльності при підготовці теоретичних питань, необхідних для науково-психологічної роботи; створити умови для формування у аспірантів професійних умінь і навичок з таких видів діяльності: навчально-професійної, науково-дослідницької, педагогічно-проектувальної, організаційно-технологічної, методичної.

Програма містить *питання* з навчальних дисциплін: Психологія толерантності, Соціально-психологічний супровід осіб у складних життєвих обставинах, Інноваційні психологічні технології, Кризове сімейне консультування.

Вступний іспит передбачає перевірку й оцінку професійної компетентності, наявності інтегрованих знань з фахових предметів та вмінь реалізовувати ці знання на практиці. Вступний іспит відбувається у формі тестування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для забезпечення точності вимірювання досягнень вступників тестове поле складає понад 400 тестів. Загалом усі подані тести рівномірно розкривають основний зміст фахових дисциплін, винесених для оцінювання рівня професійної підготовленості. У кожному тесті з поданих варіантів відповідей лише одна є вірною.

На основі тестового поля індивідуально для кожного вступника формується білет, що містить 50 тестових завдань, зібраних у випадковому порядку, кожне з яких оцінюється у 2 бали. Максимальна сума балів, що можуть набрати вступники дорівнює 100 балам. Для подальшої участі в конкурсі абітурієнт повинен набрати не менше 60 балів.

90 - 100 балів – високий рівень (відмінно). Вступник вільно володіє матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання завдань. Високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями. Відповідь правильна, повна, чітка, логічна, послідовна, змістовна, аргументована. Вступник вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом педагогічної науки і грамотно ним користується. Вступник аналізує, зіставляє, узагальнює, систематизує факти з різних галузей наукового знання для обґрунтування власної позиції, виявляє ґрунтовні знання першоджерел, орієнтується в актуальних проблемах теорії освіти, системно бачить шляхи їх розв'язання. Докладно розкриває відповідні методологічні та теоретичні положення теорії освіти, характеризує нормативні документи, проявляє обізнаність у питаннях історії проблеми, що розглядається, аналізує найважливіші досягнення вітчизняної педагогічної думки, педагогічної науки; інноваційні та інтеграційні процеси в освіті; оцінює досягнення зарубіжної педагогічної думки на різних етапах її розвитку; об'єктивні і суб'єктивні чинники, що визначають формування мети освіти і виховання особистості; обирає засоби і методи наукового дослідження, адекватні меті дослідницької задачі; визначає ефективні форми, методи і засоби навчання, сучасні технології для вирішення конкретних освітніх завдань.

75 - 89 балів – достатній рівень (добре). Вступник володіє певним обсягом матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання висновків, допускає несуттєві неточності. Відповідь правильна, повна, чітка, логічна, послідовна, змістовна, обґрунтована. Вступник володіє понятійно-термінологічним апаратом педагогічної науки на достатньому рівні і вміє ним користуватися. Вступник посилається на думки відомих вчених, аналізує, зіставляє, узагальнює, систематизує факти з різних галузей наукового знання, виявляє знання першоджерел, орієнтується у проблемах теорії освіти і навчання, однак допускає деякі неточності.

Демонструє належний рівень володіння знаннями з теорії освіти, історії проблеми, що розглядається, нормативних документів, найважливіших досягнень вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки на різних етапах її розвитку, педагогічної науки; інноваційних та інтеграційних процесів в освіті; чинників, що визначають формування мети освіти і виховання особистості, але відповіді на деякі питання не є повними та вичерпними. Загалом уміє обирати засоби і методи наукового дослідження, адекватні меті дослідницької задачі; визначати ефективні форми, методи і засоби навчання, сучасні технології для вирішення конкретних освітніх завдань. Виклад матеріалу здійснюється українською літературною мовою.

60 - 74 балів – середній рівень (задовільно). Вступник володіє матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях. середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками. Вступник показує середній рівень сформованості наукової підготовленості. Відповіді на більшість питань в основному правильні, але неповні, не завжди чіткі, логічні, послідовні, змістовні, допускаються фактичні помилки, неточності. Вступник володіє понятійно-термінологічним апаратом педагогічної науки на середньому рівні. Загалом володіє теоретичним матеріалом з теорії і методики, історії освіти, нормативних документів, питань вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки на різних етапах її розвитку, інноваційних та інтеграційних процесів в освіті, однак допускає неточності у викладі фактичного матеріалу. Загалом обирає засоби і методи наукового дослідження, адекватні меті дослідницької задачі; визначає ефективні форми, методи і засоби навчання, однак відповіді не підкріплені фактажем.

0 - 59 – низький рівень (незадовільно). Вступник володіє матеріалом поверхнево й фрагментарно, або не володіє. Низький рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками. Відповіді на більшість питань неповні, не завжди чіткі, допускаються грубі фактичні помилки. Вступник має фрагментарні знання з теорії освіти і виховання, допускає суттєві помилки в характеристиці явищ, фактів. Вступник не здатен відтворити загальновідомі факти нормативних документів, питань вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки на різних етапах її розвитку, інноваційних та інтеграційних процесів в освіті, ефективних форм, методів і засобів навчання і виховання. Низький рівень володіння здобувачем обсягом і змістом поняттєвого апарату.

ПСИХОЛОГІЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Поняття толерантності і терпимості. Визначення психології толерантності. Декларація принципів толерантності / терпимості. Поняття, форми, чинники нетолерантності й толерантності. Особливості виховання і розвитку толерантності. Поняття гендерної толерантності. Гендерна ідентичність як основа гендерної толерантності. Поняття про етнічну, релігійну та расову толерантність та інтолерантність. Толерантне ставлення до осіб з особливими потребами. Толерантне ставлення до людей похилого віку. Толерантне ставлення до людей з психотравмою і ПТСР. Поняття психотравми. Посттравматичні стресові розлади (ПТСР): поняття, причини, ознаки. Психологічна робота з травмою. Толерантність до себе як профілактика емоційного вигорання. Толерантне ставлення до вимушених переселенців. Проблеми вимушених переселенців. Психологічна допомога вимушеним переселенцям. Толерантне ставлення до людей з різними типами темпераменту. Толерантне ставлення до людей з різними типами характеру. Толерантне ставлення до людей з різними типами мислення і сприйняття за міжпівкулевою асиметрією. Толерантне ставлення до людей з позитивним і негативним мисленням. Толерантне ставлення до людей з урахуванням особливостей їх Я-концепції. Поняття Я-концепції і її структури. Особливості людей з різною самооцінкою та взаємодії з ними. Толерантне ставлення до людей з різним локусом контролю та реакціями на ситуацію фрустрації.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСІБ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Поняття складних життєвих обставин та їх групи. Поняття психологічного супроводу, його завдання. Етапи та зміст соціально-психологічного супроводу. Мета та завдання психологічної допомоги. Механізми, напрями, види, способи, умови психологічної підтримки. Принципи психологічної підтримки. Моделі психологічного супроводу. Сутність та завдання соціальної діагностики. Вимоги до вибору методів соціальної діагностики. Методи соціальної діагностики, що використовуються у процесі оцінки стану клієнта. Функції психолога у соціально-психологічному супроводі. Підвищення професійності психолога з метою покращення результативності соціально-психологічного супроводу. Обов'язки спеціаліста соціально-психологічного супроводу. Модель роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах. Проблеми та потреби сімей, які потребують соціальної допомоги. Різновиди соціально-психологічної підтримки малозабезпечених сімей. Модель соціально-психологічного супроводу малозабезпечених сімей з дітьми. Внутрішньо переміщені особи як особлива

категорія роботи з психологом. Поняття «діти з особливими освітніми потребами». Особливості роботи практичного психолога з даною категорією дітей. Основні завдання та напрямки роботи. Неповні сім'ї: причини виникнення, різновиди сімей та групи проблем. Етапи роботи та особливості соціально-психологічного супроводу на кожному з етапів. Соціально-психологічний тренінг як форма роботи з особами у СЖО. Планування соціально-психологічного супроводу.

ІННОВАЦІЙНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Сутність понять «інноваційність» та «креативність». Види інноваційності. Сутність алгоритму побудови сучасних психотехнологій. Поняття психологічна технологія, психотехніка, метод психотехнологічного впливу. Види формування психологічних технологій. Модель розробки психологічної технології. Сутність та техніки: інтерперсональної психотерапії; психодинамічної психотерапії; когнітивно-поведінкової терапії; раціонально-емотивної поведінкової терапії; клієнт-центрованої терапії; гештальттерапії; логотерапії; емоційно-фокусованої терапії; трансактного аналізу; психосинтезу; психокібернетики; наративної психотерапії; позитивної психотерапії; лайф-коучинга. Техніки посилення мотивації. Психотехнології розкриття ресурсів особистості. Технології подолання негативних емоцій. Технології розвитку саногенного потенціалу особистості. Технології розвитку резиліентності. Сучасні тренінгові психотехнології; нейролінгвістичне програмування; символдрама; метафоричні асоціативні карти; психодрама; трансформаційні ігри; казкотерапія; ігротерапія; сугестивні техніки; арттерапія; музикотерапія; танцювальна терапія; нейрографіка; тілесно-орієнтована терапія; системна сімейна терапія; групова психотерапія; акмеологічні психотехнології.

КРИЗОВЕ СІМЕЙНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ

Суть, мета і завдання кризового сімейного консультування. Етичні принципи кризового сімейного консультанта. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з психологічними комплексами членів сім'ї. Психологічні комплекси членів сім'ї як причини деструктивних моделей поведінки. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з патологізуючими сімейними ролями. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з деструктивними конфліктами між членами родини. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з міжособистісною сумісністю шлюбних партнерів. Особливості психологічної діагностики міжособистісної сумісності шлюбних партнерів. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем дистантних та неповних сімей. Кризове

сімейне консультування шлюбних партнерів з проблемами емоційної байдужості чи співзалежності. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з домашнім насильством. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з адюльтером. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з розлученням. Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з важкою хворобою чи втратою члена сім'ї (учасника бойових дій). Кризове сімейне консультування при вирішенні проблем, пов'язаних з реабілітацією та реадaptaцією членів сімей-учасників бойових дій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Жуков В. І. Соціальна політика: світові тенденції та моделі, застосування в Україні. / Соціальна політика та менеджмент у соціальній роботі. Під заг. Ред. І. Зверєвої та Г. Лактіонової. К. : Науковий світ, 2017. С. 8-23.
2. Завгородня О. В. Теоретико-методологічні основи інтеграції психологічного знання. Київ, 2020. 180 с.
3. Інноваційні технології навчання: навч. посіб. для студ. вищих технічних навчальних закладів; [кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. А. Арістова; упоряд. словника С. Волобуєва]. К.: НТУ, 2017. 172 с.
4. Капська А. Й., Пеша І. В. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 232 с.
5. Карпенко Є. Методи сучасної психотерапії : навч. посібник. Дрогобич, 2015. 116 с.
6. Карпова Д. Є., Потапчук Є. М. Особливості розподілу сімейних ролей за основними функціями сім'ї. *Sciences of Europe*. Praha, Czech Republic, 2021. № 63 (63). Vol. 4. P. 48-51.
7. Карпова Д. Є. Психологічні умови формування уявлень про сімейні ролі у студентської молоді: дис. ... д-ра філософії: 053. Хмельницький: ХНУ, 2020. 202 с.
8. Копитко М. І. Управління інноваціями: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с.
9. Максимова Н. Ю. Сімейне консультування : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 304 с.
10. Молчанова А. О. Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога : посібник. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 188 с.
11. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. посіб. Вид. 3-тє. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.

12. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Мельник А. П. Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям: кол. моногр. / за заг. ред. М. І. Мушкевич. Вид. 2-ге, перероб., доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 356 с.
13. Основи психотерапії: навч. посіб. / В. І. Банцер, Л. О. Гребінь, З. В. Гривул [та ін.]; під заг. ред. К. В. Седих, О. О. Фільц, Н. Є. Завацька. Полтава : Алчевськ : ЦПК, 2013. 329 с.
14. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навч. посіб. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
15. Павленко В. М. Психологія толерантності особистості (на матеріалі дослідження студентів) : монографія / В. М. Павленко, М. М. Мельничук ; авт. післямови проф. В. Ф. Моргун. Полтава : ФОП Мирон І. А., 2014. 244 с.
16. Прокопів Л. «Інноваційні освітні технології»: навчально-методичний посібник / упорядник Л.М. Прокопів. Івано-Франківськ, 2020. 172 с.
17. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук, К. : ТОВ «Видавництво «Логос», 2015. 207 с.
18. Потапчук Є. М. Кризи сімейного життя та як їх подолати: довідник сімейного психолога. Хмельницький: ХНУ, 2014. 35 с.
19. Потапчук Є. М. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером: довідник сімейного психолога. Хмельницький : «PolyLux design print», 2020. 36 с.
20. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя: довідник сімейного психолога. Хмельницький: «PolyLux design print», 2021. 52 с.
21. Соціальний супровід сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах : Методичний посібник / І. Д. Зверева та ін. К. :Держсоцслужба, 2016. 104 с.
22. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
23. Технології соціально-педагогічної роботи : Навч. посібник / За заг. ред. проф. А. Й. Капської. К.,2018. 375 с.
24. Федоренко Р. П. Психологічне консультування та психотерапія: зміст, прийоми, технології: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 368 с.
25. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 480 с.
26. Яцина О. Ф. Основи психотерапії : практикум : навчально-методичний посібник. Ужгород, 2021. 80 с.